

Tandem

Koordinační centrum
česko-německých
výměn mládeže
Koordinierungszentrum
Deutsch-Tschechischer
Jugendaustausch

Velikonoce v Česku

od Dagmar Krajičkové (učitelky MŠ Ostrov, Krušnohorská)

Velikonoce jsou tradičním svátkem spojeným s oslavou jara. Již v minulosti bývaly tyto svátky významnější než Vánoce. V některých zemích je tomu tak dodnes. V naší zemi si stejnou důležitost zachovaly Velikonoce jen v některých oblastech např. na Moravském Slovácku. Ale i v současné době se tento svátek v mnoha českých rodinách traduje alespoň v minimální míře. A to hlavně v podobě obchůzky s pomlázkou po příbuzných či známých. V dnešní uspěchané době si lidé užívají především volna v období velikonočních svátků.

Modré pondělí, Žluté úterý

V tyto dny se ve všech chalupách uklízelo (gruntovalo).

Škaredá středa

V tento den se nesměl nikdo na nikoho mračit, aby se pak nemračil po celý rok.

Zelený čtvrtek

Tento den dostal název podle zelené barvy Olivové hory, na které začalo Kristovo utrpení. Na Zelený čtvrtek bývá zvykem připravovat jídlo ze zelené zeleniny nebo bylinek. Vařil se např. špenát, šťovík, mladé kopřivy, a to proto, aby byl člověk po celý rok zdravý.

Kdo nechtěl mít nouzi, měl na Zelený čtvrtek zacinkat kovovými penězi v kapse a ty se ho pak držely po celý rok. Dalším zvykem bylo, že hospodyně zametly časně zrána celý dům, smetí odnesly za vesnici, aby se v domě nedržely blechy. Ostatní členové rodiny vstávali také brzy, aby se omyli proti nemocem ranní rosou. Posnídat před východem slunce chléb s medem byl zvyk, který ochraňoval před uštknutím hadem, píchnutím vosou nebo sršněm. Odpoledne bylo zase zakázáno pracovat a po západu slunce kropil hospodář dům a jeho okolí svěcenou vodou. Dalším typickým obyčejem bylo tzv. "honění Jidáše" – toho většinou ztvárňoval chlapec, který byl zrzavý.

Velký pátek

Je to den ukřižování Krista, den, kdy se nekonaly žádné mše a při bohoslužbě se v kostelech pouze zpívalo a četly texty. Podobně jako na Zelený čtvrtek, se i v tento den v některých krajích časně zrána omývali lidé v potoce, aby se tím ochránili před nemocemi. Na některých místech omývali a plavili ze stejných důvodů i dobytek. Mladí chlapani, kteří se chodili koupat a potápět, lovili z vody oblázky, které potom zahazovaly. Tento zvyk je měl ochraňovat před bolestmi zubů. Dívky zase stíraly rosou z obilí, aby je ochraňovala před žhnoucími slunečními paprsky. Před uhranutím a zlými duchy ochraňovaly zase oděvy ušité z pašijových nití upředených právě na Velký pátek. Konkrétně košile, ušitá z utkaného plátna v tento den, chránila majitele před bleskem. Nedoporučovalo se půjčovat si věci z jiných domácností, neboť mohly být očarovány. Nesmělo se také prát prádlo. Věřilo se, že Velký pátek je jediný den, kdy se země na krátký čas otvírá a vydává své poklady. Právě z tohoto důvodu bylo zakázáno v tento den se zemí hýbat – tzn. orat, kopat, nebo sázet.

Bílá sobota

V tento den bývalo zvykem v mnoha krajích svítit oheň před kostelem. Od tohoto ohně se zapálila velká velikonoční svíce nazývaná „paškál“ a pomocí ní se pak oheň přenesl do kostela. V domovech se všechna ohniště uhasila a hospodyně pak před kostelem vložila polínko do ohniště. Poté si odnesla domů posvěcený žhnoucí oharek a od něj založila doma nový oheň. Dalším zvykem bylo dávat ohořelá polínka kolem pole ve tvaru kříže ,aby pole dobře rodilo. K důležitým obřadům na Bílou sobotu patří Vzkříšení – z Božího hrobu se vyzvedla monstrance s Nejsvětější svátostí a Kristova socha nebo obraz. Sváteční průvod s černými korouhvemi ji nesl vesnicí.

Velikonoční neděle (Boží hod velikonoční)

V tento den vrcholí velikonoční svátky a končí půst. Je to den zmrtvýchvstání Krista. V kostele se provádělo svěcení pokrmů: beránka, mazance, vajec, chleba a vína. Bývalo zvykem,že hospodář rozdělil při nedělním obědě vajíčko na tolik dílů,kolik bylo členů rodiny. Tradovalo se, že kdo by v tomto roce zabloudil, musí si vzpomenout, s kým jedl vejce, pak by měl najít znovu cestu domů.

Nepsaným zákonem bylo v tento den vynechat nějaké běžné práce. Nesmělo se např. zametat, stlát lůžkoviny, vynášet hnůj z chléva, mýt nádobí, šít nebo čistit boty.

Na Novojičínsku chystají rodiče dětem na Velikonoční neděli drobné dárky do zahrady, za okno nebo na pole. Děti je pak hledají. Říká se, že jim dárky přinesl „škobránek“(skřivánek).

Velikonoční pondělí

České Velikonoce mají charakteristickou tradici – „velikonoční pomlázku“, která se slaví právě na Velikonoční pondělí. Tradice koledování přetrvává, jen už není tak časté, aby si muži sami pletli pomlázky.

Velikonoční symboly

Pomlázka

Je neodmyslitelnou součástí velikonočního veselí. Na výrobu pomlázky se nejlépe hodí vrbové proutky, protože jsou pružné a dostatečně dlouhé. Proutí se pak musí roztřídit podle délky a tloušťky. Ty nejdelší se nechávají na omotávání rukojeti. Nejjednodušší pomlázky, které se pletly, jsou ze tří proutků. Takové zvládnou splést i děti. Ty složitější se pak pletou ze čtyřech a více prutů.

Pomlázka nebo někdy jen svazky živých narašených prutů měly životadárnou, omlazující a uzdravující sílu, která přecházela šleháním na člověka nebo i dobytek. Proto si v dřívějších dobách každá dívka považovala, když byla vyšlehána. Byla to pro ně nová „svěžest, omlazení, zdraví a krása“.

Pomlázkové právo začíná mužům a klukům o půlnoci z neděle na pondělí. V pondělí odpoledne pak toto právo přechází na ženy a ty mohou oplácet šlehání zelenými pruty, upletenou pomlázkou či poléváním vody.

V minulosti byl odměnou za pomlázku vajíčka. S vykoledovanými vajíčky nebo o vajíčka se potom hrály různé hry. Tato společenská část Velikonoc se odehrávala až v odpoledních hodinách. Nová, moderní doba přinesla i nové zvyky, jako je třeba pestřejší velikonoční stůl, bohatší koleda

pro mladší koledníky a také neřesti v podobě alkoholu pro dospělé koledníky.

Zajíček

Je označován jako symbol chudoby, skromnosti a pokory, ale také obětování se pro druhé. V Bibli je označován jako stvoření „maličké na Zemi, ale moudřejší nad mudrce“. Zvyk, že velikonoční zajíček přináší čokoládová vajíčka k nám přišel z Německa.

K tomuto symbolu se váže pohanská pověst: bohyně Ostara, která každým rokem vkládá do země nové sémě, pověřila zajíce, jenž má dlouhé nohy, a proto dobře a rychle běhá, a dlouhé uši, a proto umí naslouchat, aby jí přinesl ze vzdálené země nová semena. Hlavním důvodem, proč byl tímto úkolem pověřen právě zajíc, je však to, že se dokáže obětovat pro druhé.

Ve spojitosti s Velikonocemi se u nás zajíc objevuje v mnoha velikonočních říkadlech, např.:

*Hody, hody, doprovody,
já jsem malý zajíček,
utíkal jsem podle vody,
nesl kopu vajíček.*

Vajíčko

Nejstarším symbolem plodnosti, úrody, nového, stále se opakujícího života a vzkříšení, je právě vajíčko.

Vajíčko je o Velikonocích odměnou koledníkům, dále také darem a předmětem zdobení. Zvláštní postavení má vejce červené, které je patrně prvním z typu kraslic. Červená barva byla nejoblíbenější. Vejci se v dávných dobách přisuzovaly také magické vlastnosti. Různými ornamenty a barvením byla umocňována plodivá síla vajíčka. Používaly se zejména barvy života. Zelená znázorňovala zezeň přírody, červená lásku a proudící krev, žlutá pak barevnost slunce a hnědá s černou vyjadřovaly temnou zem.

Vejce, která byla určena jako dar za pomlázku, se dříve nevařila, protože by tím ztratila kouzelnou moc. Vařila se pouze ta, která měla být snědena.

Vajíčka se nedávala jen koledníkům, ale používala se také při rituálech prováděných s dobyt看em a při zahajování polních prací. Vkládala se do jarního osení a měla zajistit zdárný růst plodin a příchod léta, dále pak zdraví a plodnost dobytka.

A na závěr prozradíme jeden trik, jak od sebe rozeznat vařené a syrové vejce – musíme je roztočit prsty na stole, syrové vejce se bude kolébat, vařené se však bude rychle a dlouho točit.

Tento materiál vznikl v rámci projektu „Odmalička – Von klein auf. Česko-německá spolupráce předškolních zařízení.“

Projekt spolufinancuje Evropská unie.
Evropský fond pro regionální rozvoj: Investice do
Vaší budoucnosti